TIESAS SPRIEDUMS (ceturtā palāta)

2015. gada 3. decembrī*

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Pašnodarbināti tirdzniecības pārstāvji — Direktīva 86/653/EEK — 17. panta 2. punkts — Pārstāvības līguma laušana pēc pilnvarotāja ierosmes — Kompensācija pārstāvim — Aizliegums kumulatīvi piemērot kompensācijas par klientūru un zaudējumu atlīdzības sistēmas — Pārstāvja tiesības saņemt zaudējumu atlīdzību papildus kompensācijai par klientūru — Nosacījumi

Lieta C-338/14

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *cour d'appel de Bruxelles* [Briseles Apelācijas tiesa] (Beļģija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2014. gada 27. jūnijā un kas Tiesā reģistrēts 2014. gada 14. jūlijā, tiesvedībā

Quenon K. SPRL

pret

Beobank SA, iepriekš *Citibank Belgium SA*,

Metlife Insurance SA, iepriekš *Citilife SA*.

TIESA (ceturtā palāta)

šādā sastāvā: trešās palātas priekšsēdētājs L. Bejs Larsens [*L. Bay Larsen*], kas pilda ceturtās palātas priekšsēdētāja pienākumus, tiesneši J. Malenovskis [*J. Malenovský*], M. Safjans [*M. Safjan*], A. Prehala [*A. Prechal*] un K. Jirimēe [*K. Jürimäe*] (referente),

ģenerāladvokāts N. Vāls [*N. Wahl*],

sekretārs A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

— *Quenon K. SPRL* vārdā – *P. Demolin* un *M. Rigo*, advokāti,

— *Beobank SA* vārdā – *A. de Schoutheete* un *A. Viggria*, advokāti,

— Beļģijas valdības vārdā – *M. Jacobs* un *L. Van den Broeck*, pārstāves,

— Vācijas valdības vārdā – *T. Henze* un *J. Kemper*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – franču.

— Eiropas Komisijas vārdā – *J. Hottiaux* un *E. Montaguti*, pārstāves,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2015. gada 16. jūlija tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 1986. gada 18. decembra Direktīvas 86/653/EEK par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem (OV L 382, 17. lpp.; turpmāk tekstā – "direktīva") 17. panta 2. punktu.

2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Quenon K. SPRL* (turpmāk tekstā – "*Quenon*") un *Beobank SA*, iepriekš *Citibank Belgium SA*, (turpmāk tekstā – "*Citibank*") un *Metlife Insurance SA*, iepriekš *Citilife SA* (turpmāk tekstā – "*Citilife*") par *Quenon* prasītās kompensācijas, kā arī zaudējumu atlīdzības samaksu tās pārstāvības līguma laušanas dēļ, ko izdarīja abas iepriekš minētās sabiedrības.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

3 Direktīvas preambulas otrajā un trešajā apsvērumā ir noteikts:

"tā kā atšķirības valstu tiesību aktos par pārstāvību tirdzniecībā būtiski ietekmē konkurences nosacījumus un šīs darbības veikšanu Kopienā un kaitē gan tirdzniecības pārstāvju aizsardzībai attiecībās ar viņu pilnvarotājiem, gan arī tirdzniecības darījumu drošībai; tā kā turklāt šīs atšķirības var būtiski kavēt tirdzniecības pārstāvības līgumu noslēgšanu un darbību, ja pilnvarotājs un tirdzniecības pārstāvis darbojas dažādās dalībvalstīs;

tā kā preču tirdzniecībai starp dalībvalstīm būtu jānotiek saskaņā ar nosacījumiem, kas ir līdzīgi vienota tirgus nosacījumiem, un tas rada vajadzību tuvināt dalībvalstu tiesību sistēmas tā, lai kopējais tirgus varētu pareizi darboties; tā kā šajā sakarā noteikumi par tiesību aktu pretrunām attiecībā uz pārstāvību tirdzniecībā nenovērš iepriekš minētās neatbilstības un arī nespētu novērst pat tad, ja tos vienādotu, un tāpēc ieteiktā saskaņošana ir vajadzīga neatkarīgi no šiem noteikumiem".

4 Direktīvas 1. pantā ir noteikts:

"1. Šajā direktīvā paredzētos saskaņošanas pasākumus piemēro dalībvalstu normatīviem un administratīviem aktiem, kas reglamentē attiecības starp tirdzniecības pārstāvi un pilnvarotāju.

2. Šajā direktīvā "tirdzniecības pārstāvis" nozīmē pašnodarbinātu starpnieku, kuram ir pastāvīgas pilnvaras apspriest preču pirkšanu vai pārdošanu citas personas vārdā, turpmāk sauktu par "pilnvarotāju", vai apspriest un slēgt šādus darījumus minētā pilnvarotāja vārdā.

[..]"

5 Direktīvas 17. panta 1.–3. punktā ir noteikts:

"1. Dalībvalstis veic visus vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to, ka tirdzniecības pārstāvis pēc pārstāvja līguma izbeigšanas saņem atlīdzību saskaņā ar 2. punktu vai kompensāciju par zaudējumiem saskaņā ar 3. punktu.

2. a) Tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz atlīdzību, ja:

— viņš pilnvarotājam ir atradis jaunus klientus vai ir būtiski palielinājis viņa darījumu apjomu ar esošajiem klientiem, un pilnvarotājs turpina gūt ievērojamus ienākumus no darījumiem ar šādiem klientiem,

un

— šī atlīdzība jāmaksā, ņemot vērā visus apstākļus un jo īpaši komisijas naudu, ko tirdzniecības pārstāvis zaudējis darījumos ar šiem klientiem. [..]

b) Atlīdzības summa nedrīkst būt lielāka par viena gada atlīdzības summu, ko aprēķina no tirdzniecības pārstāvja gada vidējā atalgojuma iepriekšējos piecos gados, un, ja līgums noslēgts pirms mazāk kā pieciem gadiem, atlīdzību aprēķina no vidējā atalgojuma konkrētajā laika posmā;

c) Šādas atlīdzības piešķiršana neliedz tirdzniecības pārstāvim pieprasīt zaudējumu atlīdzināšanu.

3. Tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz kompensāciju par zaudējumiem, ko viņš cieš tādēļ, ka izbeigtas viņa attiecības ar pilnvarotāju.

Šādi zaudējumi var rasties īpaši tad, ja attiecības izbeidz šādos apstākļos:

— tirdzniecības pārstāvim ir liegta komisijas nauda, ko viņam būtu devusi pienācīga pārstāvja līguma izpilde, nodrošinot pilnvarotājam būtiskus ienākumus, kas saistīti ar tirdzniecības pārstāvja darbību,

— un/vai tirdzniecības pārstāvim nav dota iespēja dzēst izmaksas un izdevumus, kas viņam radušies, pildot pārstāvja līgumu saskaņā ar pilnvarotāja padomiem."

Beļģijas tiesības

6 Direktīvu Beļģijas tiesībās transponēja ar 1995. gada 13. aprīļa Likumu par tirdzniecības pārstāvību (1995. gada 2. jūnija *Moniteur belge*, 15621. lpp.; turpmāk tekstā – "1995. gada likums"). Šī likuma 20. pantā ir noteikts:

"Pēc līguma izbeigšanas tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz kompensāciju, ja tas pilnvarotājam ir ieguvis jaunus klientus vai būtiski paplašinājis tirdzniecības attiecības ar jau esošajiem klientiem, ja pilnvarotājam no tā varētu rasties būtiskas priekšrocības.

Ja līgumā ir paredzēta nekonkurēšanas klauzula, tad pieņem, ka pilnvarotājam rodas būtiskas priekšrocības, ja vien nav pierādījumu par pretējo.

Kompensācijas summu nosaka, ņemot vērā gan darījumu apjomu, gan izmaiņu darījumu skaitā lielumu, gan to, vai ir atrasti jauni klienti.

Kompensācijas summa nedrīkst būt lielāka par viena gada atalgojuma summu, ko aprēķina no gada vidējā atalgojuma iepriekšējos piecos gados vai, ja līgums ir noslēgts uz mazāk kā pieciem gadiem, no vidējā atalgojuma visos iepriekšējos gados. [..]"

7 Saskaņā ar 1995. gada likuma 21. pantu:

"Ja tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz 20. pantā minēto kompensāciju un ja tā pilnībā nesedz ciestos zaudējumus, tirdzniecības pārstāvis papildus šai kompensācijai var prasīt zaudējumu atlīdzību, kas atbilst starpībai starp faktiski ciesto zaudējumu summu un iepriekš minēto kompensāciju, tomēr ar nosacījumu, ka apgalvoto zaudējumu apmērs ir jāpierāda."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

8 *Quenon*, ko izveidoja, lai turpinātu *K. Quenon* darbības, kopš 1997. gada 1. decembra rīkojās kā *Citibank* un *Citilife* tirdzniecības pārstāve saskaņā ar diviem atsevišķiem pārstāvības līgumiem. Banku un apdrošināšanas darbības tika apvienotas vienā pārstāvniecībā, un *Quenon* saņēma atlīdzību vienīgi no samaksātajām komisijas maksām, kuras attiecīgi maksāja *Citibank* par bankas produktu pārdošanu un *Citilife* par apdrošināšanas produktu pārdošanu.

9 2004. gada 9. janvārī *Citibank*, nenorādot iemeslus, lauza pārstāvības līgumu, kas to saistīja ar *Quenon*, un izmaksāja līguma izbeigšanas atlīdzību EUR 95 268,30 apmērā, kā arī uzteikuma kompensāciju EUR 203 326,80 apmērā. *Citibank* aizliedza *Quenon* turpināt to pārstāvēt un izmantot tās vārdu un preču zīmi. Sākot no šī datuma, *Quenon* vairs nebija piekļuves datorprogrammai, ar kuru tā varēja pārvaldīt *Citilife* apdrošināšanas produktu portfeli. *Quenon* apgalvo, ka līdz ar to faktiski vairs nebija iespējams turpināt izpildīt apdrošināšanas pārstāvības līgumu.

10 2004. gada 20. decembrī *Quenon* pret *Citibank* un *Citilife* cēla prasību *tribunal de commerce de Bruxelles* [Briseles Komerclietu tiesā] un prasīja tām individuāli vai solidāri piespriest samaksāt uzteikuma atlīdzību un kompensāciju par apdrošināšanas pārstāvības līguma laušanu, papildu zaudējumu atlīdzību, kā arī komisijas maksas par darījumiem, kas ir noslēgti pēc šī pārstāvības līguma beigām.

11 Pēc tam, kad tās prasība ar 2009. gada 8. jūlija spriedumu tika noraidīta, *Quenon* iesniedza apelācijas sūdzību iesniedzējtiesā, vienlaikus grozot pirmajā instancē prasītās summas.

12 No lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka *Quenon* savas apelācijas sūdzības atbalstam apgalvo, ka kompensācija, kuru tai izmaksāja *Citibank* par bankas pārstāvības līguma laušanu, nav pietiekama. Tā uzskata, ka, piemērojot 1995. gada likuma 21. pantu, ir jāņem vērā kompensācijas atlīdzība par līguma laušanu un kompensācijas, kuras ir jāmaksā par faktiski notikušo tās pārstāvības līguma laušanu, kā arī visi tai nodarītie zaudējumi.

13 Atbildētājas pamatlietā apgalvo, ka šī valsts tiesību norma atbilstoši tam, kā to interpretē *Quenon*, ir pretrunā direktīvai, jo ar to dalībvalstīm nav atļauts kumulatīvi piemērot abas zaudējumu atlīdzības sistēmas, proti, kompensācijas sistēmu un zaudējumu atlīdzības sistēmu.

14 Šādos apstākļos *cour d'appel de Bruxelles* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai direktīvas 17. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā ir atļauts valsts likumdevējam noteikt, ka pēc līguma izbeigšanas tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz tādu kompensāciju par klientūru, kuras apmērs nevar pārsniegt gada atalgojuma apmēru, kā arī, ja šīs kompensācijas apmērs nesedz visus faktiski ciestos zaudējumus, uz zaudējumu atlīdzību atbilstoši starpībai starp faktiski ciesto zaudējumu summu un šīs atlīdzības summu?

2) Konkrētāk – vai direktīvas 17. panta 2. punkta c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā zaudējumu atlīdzības un procentu piešķiršanai papildus kompensācijai par klientūru ir paredzēts nosacījums par to, ka pastāv pilnvarotāja līgumtiesiska vai kvazidelikta rakstura vaina, kam būtu cēloņsakarība ar prasītajiem zaudējumiem, kā arī ka pastāv atsevišķi zaudējumi no tiem, kas tiek atlīdzināti ar vienreizēju kompensāciju par klientūru?

3) Apstiprinošas atbildes uz šo pēdējo jautājumu gadījumā, vai vainai ir jāatšķiras no vienpusējas līguma laušanas, kā, piemēram, paziņojums nepietiekamā termiņā, nepietiekamas atlīdzības par līguma laušanu un par klientūru piešķiršana, pilnvarotāja nopietns pārkāpums, laušanas tiesību ļaunprātīga izmantošana vai jebkurš cits, it īpaši tirgus prakses, pārkāpums?"

Par Tiesas kompetenci

15 Iesākumā Vācijas valdība un Eiropas Komisija norāda, ka pamatlietas apstākļi, kas attiecas uz tirdzniecības pārstāvi, kura darbības izpaužas kā banku un apdrošināšanas pakalpojumu sniegšana, neietilpst direktīvas piemērošanas jomā. Komisija tomēr uzskata, ka direktīvas vienveidīgas interpretācijas labad Tiesai ir jāatbild uz iesniedzējtiesas uzdotajiem jautājumiem.

16 Šajā ziņā ir jākonstatē, ka direktīva tika pieņemta, lai to piemērotu vienīgi pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem, kuri ir pilnvaroti apspriest preču pirkšanu vai pārdošanu, kā tas izriet no "tirdzniecības pārstāvja" jēdziena definīcijas, kas ir paredzēta direktīvas 1. panta 2. punktā. Tirdzniecības pārstāvis, kas ir pilnvarots apspriest banku un apdrošināšanas pakalpojumu pārdošanu, tādējādi neietilpst direktīvas piemērošanas jomā.

17 Tomēr no pastāvīgās judikatūras izriet, ka, ja valsts tiesības saistībā ar šīs valsts īpašo iekšējo situāciju paredz tādus pašus risinājumus kā Savienības tiesības, lai, jo sevišķi, nepieļautu diskrimināciju pret valsts pilsoņiem vai iespējamus konkurences traucējumus, vai arī lai nodrošinātu vienādu procedūru salīdzināmās situācijās, no Savienības tiesībām pārņemto noteikumu vai jēdzienu vienveidīga interpretācija neatkarīgi no apstākļiem, kādos tos paredzēts piemērot, ir Savienības interesēs – lai novērstu interpretācijas atšķirības nākotnē (skat. it īpaši spriedumus *Poseidon Chartering*, C-3/04, EU:C:2006:176, 15. un 16. punkts; *Volvo Car Germany*, C-203/09, EU:C:2010:647, 24. un 25. punkts, kā arī *Unamar*, C-184/12, EU:C:2013:663, 30. un 31. punkts).

18 It īpaši attiecībā uz 1995. gada likumu, ar ko Beļģijas tiesiskajā regulējumā pārņem direktīvu, Tiesa jau ir atzinusi savu kompetenci apstākļos, kuri attiecās uz pārstāvības līgumu par pakalpojumiem lietā, kurā tika taisīts spriedums *Unamar* (C-184/12, EU:C:2013:663). Šajā ziņā Tiesa minētā sprieduma 30. punktā norādīja, ka, lai gan ar direktīvu netiek tiešā veidā regulēta situācija pamatlietā, tomēr Beļģijas likumdevējs, transponēdams direktīvas normas valsts tiesību sistēmā, ir izlēmis piemērot vienādu attieksmi gan pārstāvības līgumiem attiecībā uz precēm, gan šī veida līgumiem attiecībā uz pakalpojumiem.

19 Tā kā šis pats pamatojums ir piemērojams arī šajā lietā, tad ir jāatbild uz uzdotajiem jautājumiem.

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo jautājumu

20 Ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai direktīvas 17. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam ir pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā ir noteikts, ka pēc pārstāvības līguma izbeigšanas tirdzniecības pārstāvim ir tiesības reizē uz tādu kompensāciju par klientūru, kuras apmērs nevar pārsniegt šī pārstāvja gada atalgojuma apmēru, un arī, ja šīs kompensācijas apmērs nesedz visus faktiski ciestos zaudējumus, uz papildu zaudējumu atlīdzību.

21 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka direktīvas 17. pants ir jāinterpretē, ņemot vērā šajā direktīvā izvirzīto mērķi un ar to izveidoto sistēmu (spriedumi *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2006:199, 17. punkts, un *Semen*, C-348/07, EU:C:2009:195, 13. punkts).

22 Direktīvas mērķis ir saskaņot dalībvalstu tiesību aktus par tiesiskajām attiecībām tirdzniecības pārstāvības līguma pušu starpā (spriedumi *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2009:195, 18. punkts, un *Unamar*, C-184/12, EU:C:2013:663, 36. punkts).

23 Kā izriet no direktīvas preambulas otrā un trešā apsvēruma, direktīvas mērķis ir aizsargāt tirdzniecības pārstāvjus attiecībās ar viņu pilnvarotājiem, sekmēt tirdzniecības darījumu drošību un veicināt preču tirdzniecību starp dalībvalstīm, tuvinot to tiesību aktus attiecībā uz pārstāvību tirdzniecībā. Šim nolūkam direktīvā, it īpaši tās 13.–20. pantā, ir paredzēti noteikumi, ar ko reglamentē pārstāvības līguma noslēgšanu un tā beigas (spriedumi *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2006:199, 19. punkts, un *Semen*, C-348/07, EU:C:2009:195, 14. punkts).

24 It īpaši attiecībā uz līguma beigām direktīvas 17. pantā dalībvalstīm ir noteikts pienākums ieviest zaudējumu atlīdzības mehānismu tirdzniecības pārstāvim, tam ļaujot izvēlēties starp diviem risinājumiem, proti, vai nu atlīdzību, ko nosaka saskaņā ar šī panta 2. punktā noteiktajiem kritērijiem, jeb kompensācijas par klientūru sistēmu, vai arī kompensāciju par zaudējumiem atbilstoši tā 3. punktā noteiktajiem kritērijiem jeb zaudējumu atlīdzības sistēmu (šajā ziņā skat. spriedumus *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2006:199, 20. punkts; *Semen*, C-348/07, EU:C:2009:195, 15. punkts, un *Unamar*, C-184/12, EU:C:2013:663, 40. punkts).

25 Ir acīmredzams, ka Beļģijas Karaliste ir izvēlējusies minētajā 17. panta 2. punktā paredzēto risinājumu.

26 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai arī ar direktīvas 17. pantu izveidotajai sistēmai, it īpaši attiecībā uz tirdzniecības pārstāvja aizsardzību pēc līguma izbeigšanas, ir imperatīvs raksturs, tomēr tajā nav sniegti detalizēti norādījumi par atlīdzības aprēķina metodi saistībā ar līguma izbeigšanu. Tādēļ Tiesa ir lēmusi, ka saistībā ar šo tiesisko regulējumu dalībvalstis var īstenot savu rīcības brīvību attiecībā uz izvēli starp piešķiramajām kompensācijas vai zaudējumu atlīdzības aprēķina metodēm (šajā ziņā skat. spriedumus *Ingmar*, C-381/98, EU:C:2000:605, 21. punkts; *Honyvem Informazioni Commerciali*, C-465/04, EU:C:2006:199, 34. un 35. punkts, kā arī *Semen*, C-348/07, EU:C:2009:195, 17. un 18. punkts).

27 Atbilstoši šai judikatūrai ir jāpārbauda, vai papildu zaudējumu atlīdzības piešķiršana, kā tas ir paredzēts valsts tiesiskajā regulējumā pamatlietā gadījumam, ja kompensācija par klientūru pilnībā nesedz faktiski ciestos zaudējumus, ietilpst tās rīcības brīvības robežās, kāda ar direktīvu ir piešķirta dalībvalstīm.

28 Šajā ziņā ir svarīgi atgādināt, ka šīs direktīvas 17. panta 2. punktā paredzētā kompensācijas par klientūru sistēma sastāv no trīs stadijām. Pirmās no šīm stadijām mērķis vispirms ir aprēķināt pilnvarotāja ienākumus, kurus tas ir guvis no darījumiem ar tirdzniecības pārstāvja atrastajiem klientiem, atbilstoši šīs panta 2. punkta a) apakšpunkta pirmajam ievilkumam. Otrās stadijas mērķis ir tālāk saskaņā ar šīs tiesību normas otro ievilkumu pārbaudīt, vai summa, kāda ir noteikta, pamatojoties uz iepriekš minētajiem kritērijiem, ir taisnīga, ņemot vērā visus atbilstošos attiecīgā gadījuma apstākļus un tostarp tirdzniecības aģenta zaudēto komisijas naudu. Visbeidzot trešajā stadijā atlīdzības apmēram tiek piemērota direktīvas 17. panta 2. punkta b) apakšpunktā noteiktā maksimālā robeža, ko piemēro vienīgi tad, ja šis apmērs, ko veido abas iepriekš minētās aprēķinu stadijas, to pārsniedz (spriedums *Semen*, C-348/07, EU:C:2009:195, 19. punkts).

29 Tas ir vienīgi pēc to nosacījumu uzskaitījuma, kādos tirdzniecības pārstāvim ir tiesības uz atlīdzību un kādi ir tās maksimālie griesti, kur direktīvas 17. panta 2. punkta c) apakšpunktā ir paredzēts, ka "atlīdzības piešķiršana neliedz tirdzniecības pārstāvim pieprasīt zaudējumu atlīdzināšanu".

30 No paša minētās tiesību normas formulējuma, kā arī no tās sistēmiskās interpretācijas izriet, ka tirdzniecības pārstāvim var piešķirt zaudējumu atlīdzību papildus minētajai kompensācijai un ka tai nav piemērojami nosacījumi, kas ir minēti direktīvas 17. panta 2. punkta a) apakšpunktā, ne arī maksimālie griesti, kas ir paredzēti tās 17. panta 2. punkta b) apakšpunktā.

31 Kā to ir norādījis ģenerāladvokāts savu secinājumu 32. punktā, atlīdzināšanas nosacījumu saskaņošana attiecas vienīgi uz kompensāciju par klientūru atbilstoši direktīvas 17. panta 2. punktam, un tajā ir paredzēti nosacījumi, kādiem ir pakļauta šīs kompensācijas piemērošana. Saskaņošanas pasākumu mērķis tātad nav vienādot visus zaudējumu atlīdzināšanas veidus, uz kuriem var pretendēt tirdzniecības pārstāvji saskaņā ar valsts tiesisko regulējumu, tiklīdz tajā ir paredzēta pilnvarotāja līgumtiesiskā atbildība vai atbildība par deliktu.

32 Līdz ar to, ņemot vērā, ka direktīvā nav sniegtas precīzas norādes par nosacījumiem, kādos tirdzniecības pārstāvji var pretendēt uz zaudējumu atlīdzību, dalībvalstīm, īstenojot savu rīcības brīvību, ir jānosaka minētie nosacījumi un procesuālā kārtība.

33 Šo secinājumu apstiprina Tiesas judikatūra, atbilstoši kurai dalībvalstis var paredzēt plašāku tirdzniecības pārstāvju aizsardzību, paplašinot direktīvas piemērošanas jomu vai plašāk izmantojot direktīvā paredzēto rīcības brīvību, kāda ar to ir atstāta dalībvalstīm (šajā ziņā skat. spriedumu *Unamar*, C-184/12, EU:C:2013:663, 50. punkts).

34 Tomēr, kā to pamatoti apgalvo Komisija un kā to ir norādījis ģenerāladvokāts savu secinājumu 43. punktā, rīcības brīvību, ko dalībvalstis var izmantot, pārņemdamas direktīvas 17. panta 2. punkta c) apakšpunktu, ierobežo pienākums izvēlēties vienu no divām paredzētajām atlīdzinājuma sistēmām, kas attiecīgi ir paredzētas minētā panta 2. un 3. punktā, bez iespējas tās piemērot kumulatīvi. Līdz ar to zaudējumu atlīdzības piešķiršanas sekas nevar būt tādas, ka tiek piešķirts dubults atlīdzinājums, kombinējot kompensāciju par klientūru ar zaudējumu atlīdzību, kas tostarp izriet no komisijas maksu zaudējuma pēc līguma izbeigšanas.

35 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka direktīvas 17. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā ir noteikts, ka pēc pārstāvības līguma izbeigšanas tirdzniecības pārstāvim ir tiesības reizē uz tādu kompensāciju par klientūru, kuras apmērs nevar pārsniegt šī pārstāvja gada atalgojuma apmēru, un, ja šīs kompensācijas apmērs nesedz visus faktiski ciestos zaudējumus, uz papildu zaudējumu atlīdzību, ja vien šāds tiesiskais regulējums neizraisa dubultu tirdzniecības pārstāvja atlīdzinājumu par komisijas maksu zaudējumu pēc minētā līguma izbeigšanas.

Par otro un trešo jautājumu

36 Ar savu otro un trešo jautājumu, kurus ir jāapskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai direktīvas 17. panta 2. punkta c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka zaudējumu atlīdzinājuma piešķiršana tajā ir pakārtota nosacījumam, ka tiek pierādīts, pirmkārt, ka pastāv pilnvarotāja vaina, kam ir cēlonisks sakars ar apgalvotajiem zaudējumiem, un, otrkārt, ka ir zaudējumi, kas pastāv neatkarīgi no tiem, kuri ir segti ar kompensāciju par klientūru. Apstiprinošas atbildes gadījumā šī tiesa vēlas noskaidrot, kādam ir jābūt pilnvarotāja vainas raksturam un smagumam, un tostarp, vai vainai ir jābūt tādai, kas pastāv atsevišķi no pārstāvības līguma vienpusējas laušanas.

37 Pirmkārt, attiecībā uz nepieciešamību, ka jāpastāv pilnvarotāja vainai un cēloņsakarībai starp to un apgalvotajiem zaudējumiem, lai tirdzniecības pārstāvis varētu pretendēt uz zaudējumu atlīdzību, ir jāatgādina, kā tas izriet no šī sprieduma 32. punkta, ka direktīvā, it īpaši tās 17. panta 2. punkta c) apakšpunktā, nav precizēti nosacījumi, kādos tirdzniecības pārstāvim ir maksājama zaudējumu

atlīdzība. Līdz ar to dalībvalstīm savās valsts tiesībās ir jānosaka, vai zaudējumu atlīdzības piešķiršana ir atkarīga no vainas pastāvēšanas neatkarīgi no tā, vai šī vaina būtu līgumtiesiska vai delikta rakstura, kurā būtu vainojams pilnvarotājs un kurai būtu cēloniskais sakars ar apgalvotajiem zaudējumiem.

38 No tā izriet, ka direktīvas 17. panta 2. punkta c) apakšpunktā zaudējumu atlīdzības piešķiršana nav pakļauta pierādījumu sniegšanai par to, ka pastāv pilnvarotāja vaina, kas ir cēloniskā sakarā ar apgalvotajiem zaudējumiem, un tātad arī netiek prasīts pierādīt šādas vainas raksturu vai smagumu.

39 Otrkārt, attiecībā uz jautājumu par to, vai zaudējumu atlīdzībai ir jāattiecas uz zaudējumiem, kas pastāv neatkarīgi no tiem, kuri ir segti ar kompensāciju par klientūru, gan no direktīvas 17. panta 2. punkta teksta, gan no tās uzbūves izriet, ka atbildei uz šo jautājumu ir jābūt apstiprinošai.

40 No dažādo jēdzienu lietojuma, ar kuriem apzīmē abus kompensācijas par klientūru sistēmas elementus, kādi ir paredzēti direktīvas 17. panta 2. punktā, proti, "atlīdzība" un "kompensācija par zaudējumiem", no to papildinošā un nesaistošā rakstura, kā arī no direktīvā paredzētās atšķirīgās saskaņošanas pakāpes attiecībā uz abiem šiem elementiem izriet, ka zaudējumu atlīdzināšana tirdzniecības pārstāvim var tikt veikta vienīgi par zaudējumiem, kas pastāv atsevišķi no tiem, kas ir segti ar kompensāciju par klientūru. Pretējā gadījumā tiktu apieti direktīvas 17. panta 2. punkta b) apakšpunktā paredzētie atlīdzinājuma griesti.

41 Līdz ar to ir jākonstatē, ka zaudējumu atlīdzinājuma prasības, pamatojoties uz direktīvas 17. panta 2. punkta c) apakšpunktu, priekšmetam ir jābūt atsevišķam no tā, kas ir segts ar kompensāciju par klientūru.

42 No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka uz otro un trešo jautājumu ir jāatbild, ka direktīvas 17. panta 2. punkta c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka zaudējumu atlīdzinājuma piešķiršana tajā nav pakārtota nosacījumam, ka tiek pierādīta pilnvarotāja vainas pastāvēšana, kam ir cēlonisks sakars ar apgalvotajiem zaudējumiem, turpretī tajā ir prasīts, lai apgalvotie zaudējumi pastāvētu atsevišķi no tiem, kuri ir segti ar kompensāciju par klientūru.

Par tiesāšanās izdevumiem

43 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (ceturtā palāta) nospriež:

1) **Padomes 1986. gada 18. decembra Direktīvas 86/653/EEK par dalībvalstu tiesību aktu koordinēšanu attiecībā uz pašnodarbinātiem tirdzniecības pārstāvjiem 17. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav pretrunā tāds valsts tiesiskais regulējums, kurā ir noteikts, ka pēc pārstāvības līguma izbeigšanas tirdzniecības pārstāvim ir tiesības reizē uz tādu kompensāciju par klientūru, kuras apmērs nevar pārsniegt šī pārstāvja gada atalgojuma apmēru, un, ja šīs kompensācijas apmērs nesedz visus faktiski ciestos zaudējumus, uz papildu zaudējumu atlīdzību, ja vien šāds tiesiskais regulējums neizraisa dubultu tirdzniecības pārstāvja atlīdzinājumu par komisijas maksu zaudējumu pēc minētā līguma izbeigšanas;**

2) **Direktīvas 86/653 17. panta 2. punkta c) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka zaudējumu atlīdzinājuma piešķiršana tajā nav pakārtota nosacījumam, ka tiek pierādīta pilnvarotāja vainas pastāvēšana, kam ir cēlonisks sakars ar apgalvotajiem zaudējumiem, turpretī tajā ir prasīts, lai apgalvotie zaudējumi pastāvētu atsevišķi no tiem, kuri ir segti ar kompensāciju par klientūru.**

[Paraksti]